

(המשך מעמוד 15)

חבר ר'ק"ח, גם פקיד המועצה הם פקידים ר'ק"ח. יש להם מנגנון אדיר של אלף פקידים, הם שולחים סטודנטים ללמוד בחינם בארצות מיוחדות אירופה, והם חושבים שהם מנהלים את העניינים. ואז פתאום קמה תנועה התופסת אהדה ומביעה רגשות ועמדות של ציבור גדול באוכלוסיה הערבית, שהם חשבו שיש להם בעליות עליה. התנועה החדשה היא מתחרה עקשנית בהם. מאגרת את האינטליגנציה ואת הדרור הצעיר. אז איך את רוצה שהם יגיבתי את כל זעמם הם

"אני יכול להחגאות שאת רוב הספרים בסיפריה הלאומית בגיבעתים העברתי אני מ-טה סנטה" כך מימנתי את הלימודים שלי"

שופכים עליי, בתור מייצג הרישימה, וגם מפני שבמשך שנים רבות הופעתי על הבימות שלהם ושיטפתי איתם פעולה במסגרות שונות. **● ובכל זאת, כאשר רציתי להצטרף ב-1977 למפלגה, העניינו לא עליה יפה.** אף פעם לא התכוונתי ולא ניסיתי להצטרף למפלגה הקומוניסטית. כשהייתי סטודנט, בסוף שנות החמישים, הייתי נאצריסט, וכאשר ברוך הסיכסוך בין נאצר לבין המפלגות הקומוניסטיות כסוריה ובעיראק, רגלתי בקו הנאצריסטי.

שלים. קבוצת אל-ארד הצליחה להשתלט גם על ועדה הסטודנטים הערביים. הייתי אז חבר הוועד, יחד עם סביר ג'ריס, כאשר עמר ואניס קררוש המנוח — שכמעט נבחר כראש עיריית נצרת, כשאף אחד לא ידע עדיין על קיומו של מר תופיק זיאר, אלא שהוא נפטר ממחלה. כך חיקונו לאט לאט את הקבוצה, עד שהוציאה אל מחוץ לחוק.

● כשמרדני ערבי באוניברסיטה העברית, היכן התגוררת?

פעם כמתנה-אלנבי, פעם במעונות הסטודנטיים ופעם בכיתת-זוג, בשכונה שבה גר היום מנחם בגין.

● היו לך באוניברסיטה חברים יהודיים?

כן. היו. זה היה בתקופה שלפני מילחמת ששת-הימים, ורציתי לבנות משהו — חיים משותפים על בסיס של הגדרה עצמית. היו יחסים עם היהודים, הייתי חבר של יהושע פורת — היום הוא פרופסור — והיו לי חברים שהפכו במרוצת השנים לתובעים כלליים. למדו איתי גם אנשים שהפכו לעורכי-דין חשובים, כמו רם כספי. למדתי אצל הפרופסור ראובן ירון, אצל שימי עזון אגרנט עשיתי את עבודת המאסטר שלי, פרוי פסור יצחק ומיר היה אז המתרגל שלנו. גם כבוד השופט אהרון ברק היה מתרגל אצלנו.

● מהיכן מישפחתך?

מהכפר בירוה, שנהרס ב-1948. אבל המוצא המקורי הוא מהכפר מיעאר, שגם הוא נהרס.

● אתה זוכר את בירוה?

אני זוכר טוב מאוד. הייתי ילד בן שמונה כשפרצה המלחמה. הבית שלנו היה גם בית הספר של הכפר. אבא שלי היה איכר, שעבד אדמות. ככל יום-עצמאות של מדינת-ישראל אני

מיעארי הצעיר והמשוררים מוחמד מהדי גואהרי ומחמוד דרוויש הפרופסור אמיר והשופט ברק היו המתרגלים שלי

לוקח את המישפחה לארמות הכפר, לשבת תחת עצי-הזית שהיה ליד הבית שלי. אני זוכר שהמצב היה מתוח. עכו נכששה, והי כפר היה מרוחק שמונה קילומטר מעכו. יום אחד, לפנות ערב, אמרו שהיהודים מתקיפים את הכפר. קמה בהלה.

אבא שלי לא היה בבית, כי הוא היה בין מגיני הכפר. אמא שלי הלכה לאפות פיתות במאפיה, והייתי צריך לרוץ ולקרוא לה, כי השכנים התחילו לעזוב. רצתי למאפיה וצעקתי לה: אמא, היהודים באים, היהודים באים! רצנו בחזרה הבית, תה, לקחנו קצת חפצים. הייתי המבוגר בין האחים — היו לי עוד אח ואחות קטנים — והתחלנו לרוץ לכיוון מירזה. היה שם שדה סלעי ומערות. כילינו שם יומיים.

● ובעבור יומיים?

אנשים התחילו לבוא ולהביא לנו לבנה לא-כול. אחריכך הלכנו ברגל לכפר מיעאר, מקום המוצא שלנו, ושם נתנו לנו בבית של מישפחה אחת חדר, שאותו חילקנו עם עוד שתי מישפחות של יהודים שלי, שנמצאים כרגע בסוריה. כל הזמן היו מגיעים לכפר אנשים ומביאים חיטה לבנה, שהיה מה לאכול אחרי חודשים גם מיעאר הותקפה, והיינו צריכים לשוב לנדר. שוב עזבנו מירוחק. הגענו למקומו. לא היה מקום לינה, לכן גרנו במערות ותחת עצי-הזית במשך שבועיים. למולנו, זה היה בחודשים יולי-אוגוסט, אחריכך באו אנשים וסיפרו לנו שיש כפקיעין בית של יהודים, שפונה. הדרור שלי היה ממנהיגי

פקיעין. הוא הציע לנו לגור בבית. זה היה הבית של מישפחת זינאתי. גרנו שם איזה חודש חודשיים, עד שחזר אבא שלי, ואנחנו שוב עברנו. הפעם נדרנו לדירחנא, כי סבתא שלי מוצאה משם. שני הדרורים שלי נבחרו ללכת לסוריה וללבנון. אבא שלי לא רצה.

● הוא לא שקל אפשרות לברוח, כמו כולם?

לא.

● מדוע?

הוא היה מעורב בעניין ההתנגדות הערבית. אני זוכר שהלכנו עם מעט חפצים על החמור, וכל השכנים אמרו: אתם משוגעים, אנשים הולכים לכיוון צפון ואתם הולכים לכיוון דרום? אבל אבא שלי אמר שהוא לא עוזב כשום פנים ואופן את הארץ.

הגענו לדירחנא והתגוררנו בבית-הספר, ביחד עם עוד פליטים מכפר חטיין. הקרובים שלנו בדירחנא איכזבו אותנו, לא קיבלו אותנו יפה, טענו שמי שהתרגל לחיות במישור-החוף לא יכול לגור בהר.

ואו, כיחד עם עוד אנשים מכירוה, מצאנו

מחמוד, אגב, התגורר איתי בדירה ברחוב עבאס במשך חמש שנים, ועברנו ביחד הרבה חוויות של מעצרי-בית והגבלות-תנועה.

מכל מקום, מכיוון שהיה כליכך קשה לעשות בחינות-בגרות, מדרר-הטבע היה ברור שעלינו לסיים אוניברסיטה.

● ומי מימן את לימודיך?

עברתי בכל עבודה מזדמנת. אני יכול להגיד שאת כל הספרים בסיפריה הלאומית שבגבעת רם העברתי אני, כמו ידי, מטרה סנטה. עברתי גם כגנו באוניברסיטה. כל הזמן עברתי.

● מדוע בחרת דווקא במישפטים?

בתחילה לא ידעתי מה זו אוניברסיטה. נר-שמתי לסיפורת אנגלית, ורק במקרה החלפתי למישפטים.

● מדוע?

חשבתני אולי על ענייני-פרנסה. כבר ביום הראשון שלי בחוג לסיפורת אנגלית היה מי שאמר לי: תראה, אם תלמד את המיקצוע הזה, תהיה מקסימום מורה. ואני לא רציתי להיות מורה. המורים כולם היו קשורים עם הממשל

מיעארי בכנסת (לפניו: יוסף בורג וויקטור שטיינבוך) כשאני בכנסת, אשתי ממלאה את מקומי בחיפה

הצבאי והשידכית. אז בשבוע הראשון ללימודים עברתי לפקולטה למישפטים.

● יש לך כיום מישרד פעיל?

בתחילת הקאריירה שלי עברתי במישרד גי-דול, של עורך-הדין משה עמר. התחלתי כסטאוד-ונשארתי 12 שנים. ב-1976 פתחתי מישרד פרטי משלי.

● במה אתה מתמחה בעורך-דין?

בענייני קרקעות.

● אתה עובד כיום בעורך-דין?

היום המישרד קיים, אבל אני רק מבקר בו יום בשבוע.

● למה, אם כך, הוא קיים?

לכל מיכרה שלא יהיה.

● אולי אחרי הסרת החסינות תצטרך לחזור אליו.

מי יודע. אם מישוה מצטער על זה שהמישרד אינו פעיל מאז שאני במתקדמת, אלה הסטודנטים הערבים. כי בשנים האחרונות, כל סטודנט שנעצר — הייתי תיכף לידו בבית-הסוהר. באמת, גם אני מצטער שהמישרד לא פעיל. גם מבחינת הפרנסה. זה לא פשוט לנסוע בין הסניפים, להוציא הרבה כסף מהכיס, כשלמנגנון של התנועה אין כסף משלנו. זה לא המפלגה הקומוניסטית, שיש לה מאגרים של כסף. לנו אין כסף, ורוב ההוצאות שלנו הן מהכיס הפרטי.

עצמנו בכפר-מכר. הקמנו לעצמנו צריף והמשכנו לחיות.

● אם כך גרלת בכפר מכר?

כשבאנו למכר, אבא שלי התחיל לעבוד בארמות של אחרים, כי ארמות משלו כבר לא היו לו. אני נרשמתי לבית-ספר יסודי בכפר-יסיף. הבית היה מרוחק שמונה קילומטר מבית-הספר, והלכתי ברגל, כבוקר ואחרי הלימודים, בדרך-עפר בוצית. הייתי בין היחידים שהלכו ברגל, כי לרוב האנשים היו סוסים, שהעבירו אותם, ובקוץ היו להם אופניים. לי לא היה סוס ולא היו אופניים. התקבלתי לכיתה דלת וסיימתי יוד-בית.

"הייתי בן 8 כשפרצה מלחמת חשית, הייתי לבד בבית, אבא היה בין המגינים ואמא התה במאכיה. כחאום שמעתי צעקות: היהודים מתקיפים! רצתי לאמא למאכיה, ועם אחי הקטנים ברחנו מירוחק, להסתתר במערות"

● היית בנו של פלאח, סיימת בית-ספר תיכון. אבל איך זה שתחת ללכת לעבוד עם אביך, הלכת לאוניברסיטה?

זה לא היה מקובל בתקופה ההיא. כשסיימתי תיכון, ב-1958, לעבור בחינות בגרות בסקטור הערבי זה היה כמו קריעת ים-סוף. אצלנו במחזור עברו ארבעה. האחד מהם הייתי אני, שלושת החברים האחרים שעברו איתי הם הד"ר חסן אמין, שהוא רופא בנהריה, הד"ר סמיר תומא, שהוא רופא בצפת, ואחמד דרוויש, אחיו של המשורר מחמוד דרוויש, שהוא היום מנהל בית-הספר התיכון בכפר ג'דיה.

● ועד אז ביצד התראיתם?

נפגשנו מרחוק. לא יצאנו אף פעם ביחד, אבל ראינו האחד את השני, כי היינו שכנים.

● האם כך אתה רוצה שגם בתך, דימה, תנהג — שלא תצא עם המיועד לה עד שתתחתן איתה?

(המשך בעמוד 26)